

MARINELA KOŽELJ: 50 LAKIH KOMADA

Tekstil generiše različite društvene i kulturne kontekste mesta. Prožet je svojim poklonom i istorijom obrade, materijalima od kojih je kreiran, kvalitetom proizvodnje koja varira od unikatne ručne izrade do fabričke masovne proizvodnje, te ekonomskim aspektima i tržišnim zahtevima. Višestruke mogućnosti njegove upotrebe omogućavaju relacije s mnogim aspektima našeg života. Istovremeno, različitih prostornih oblika i specifičnih elemenata dizajna, izbora boje, teksture i paterna, tekstil je s vremenom postao medij za prenošenje i čuvanje informacija, povezan sa ženskim radom i njihovim doprinosom zajednici. Simultana artikulacija kulturnih kodova utkana u njegovoj osnovnoj strukturi i estetici, otvara mu mogućnost kontekstualizacije u okviru digitalne kulture, koja niti dovodi u vezu s elektronskim kolima, a tkanje s kompjuterskim kodovima, čime tekstil u savremenoj umetnosti dobija nove vrednosti i tumačenja, te zapaženi uspon na međunarodnoj umetničkoj sceni.

Kada sagledamo radove u tekstilu Marinele Koželj, koja se posle završenih studija istorije umetnosti 1985. godine potpuno „okrenula čarima tekstila”,¹ uočavamo razvijen stilski opus koji se može sagledati kroz prožimanje primenjene i likovne umetnosti, odnosno korišćenja tehnika i metoda dizajna za kreiranje vizuelnih slika. Polazeći od slikanja na svili, autorka je s vremenom počela da istražuje i primenjuje različite tehnike obrade tekstila, kao što su: pačvork (*patchwork*) i kvilt (*quilt*), kao i njihove mnogostruke upotrebe – dizajn tepiha, izrada unikatnog nakita, aksesoara, dekorativnih panoa, veza, slika, objekata i sl. U dinamičnom i kompleksnom pristupu ogleđa se inventivnost i spremnost za kombinovanje i modifikaciju segmenata, kao i za istraživanje međuodnosa zadatah elemenata. Postavlja se pitanje koliko njena dela govore o poreklu, značenju i društvenoj ulozi izabranih materijala, formi i motivima, kakvi su ekonomski uslovi koji ih prate, socijalne strukture, te kulturna klima.

Životni put autorke obeležen je partnerskim odnosom s konceptualnim umetnikom Dragoljubom Rašom Todosijevićem, druženjima s krugom stvaralaca okupljenih oko beogradskog SKC-a, jugoslovenskim i internacionalnim umetnicima, avangardnom umetnošću i putovanjima. Počeci konceptualne umetničke prakse kod nas inicirani su radovima Raše Todosijevića koje je izvodio zajedno s Marinelom Koželj. Prvi je „Marinela, plava natkasna i malecki Kalder” prezentovan u okviru izložbe „Drangularijum” (1971) u SKC-u u Beogradu, specifični *tableau-vivant* s Marinelom kao živom skulpturom. Zatim su usledili ključni performansi: „Odluka kao umetnost” (1973), „Pijenje vode – inver-

---

¹ Nikolić, Branislav. (2024). „Ne smeta mi što sam žena iz senke”: Marinela Koželj o izložbi 50 lakih komada, umetnosti i Raši Todosijeviću. Beograd: *Vreme*, 4. april 2024. <https://nova.rs/kultura/ne-smeta-mi-sto-sam-zena-iz-senke-marinela-kozelj-o-izlozbi-50-lakih-komada-umetnosti-i-rasi-todosijevicu/>

zije, imitacije i kontrasti” (1974), kao i jedan od najpoznatijih „Was ist Kunst, Marinela Koželj?” (1978), koji se danas nalazi i u kolekciji galerije Tejt modern u Londonu.

Iako za svoje nove radove prezentovane na izložbi u Malom likovnom salonu Kulturnog centra Novog Sada navodi da „nemaju nikakvu teorijsku podlogu, već su samo *joy of life*,² svojim elementima jasno referišu na jezik avangarde, uticaj apstraktnog ekspresionizma, dela Kandiskog, Miroa, dizajn Bauhausa i sl. Izloženi vezeni radovi rađeni u pačvork i kvilt tehnicima, kombinovani asimetričnom, organskom postavkom, ukazuju na slikarsku inteligenciju i jasan osećaj za odnos boje, forme i teksture koju postiže kombinacijom različitih svilenih materijala i inkorporiranih sitnih elemenata, kao što su vez, perlice itd. Postavlja se pitanje koliko je teorija boja Kandinskog bliska autorki, kao i njezove paralele povučene između slikarstva i muzike, odnosno ideje – „čuti boje, videti zvukove”. Apstraktne serije pačvorka ističu važnost slobodne igre međuodnosa osnovnih likovnih elemenata. Sugerišu na srodnost sa „bojenim simfonijama” Kandinskog, odnosno „nebeskim fraktalima”, segmentima Mlečnog puta, apstrahovanim vizuelnim vibracijama ili rasutim neuhvatljivim tonovima. Izložba *50 lakih komada* već svojim nazivom upućuje na muzičku kompoziciju, naglašava značaj harmonije, čulne radosti, izobilja i životnog optimizma, važnih vrednosti i stavova autorke. Skladnost i ravnoteža uočljivi su kako u većim pravougaonim, geometrizovanim slikama sastavljenim od kombinovanih tekstilnih materijala, tako i u fluidnim, biomorfnim manjim komadima postavljenim u formi slike-instalacije.

Život samostalnih umetnika u društvenim okolnostima prožetim ratovima, raspadima, ekonomskim i vrednosnim posrnućima koje je pratila tranzicija, obeležilo je kulturnu klimu, edukaciju i stvaralaštvo kod nas. Za nekog ko je i pored svih kontakata i komunikacije s internacionalnim akterima umetničke scene primarno živeo i stvarao u Beogradu, produkcija umetničkih dela i njihova prezentacija pratila je oskudne prilike. „Nekada je bila muka naći materijale”,³ navodi autorka. Slikanje na svili su u to vreme pratili materijalni i tehnički problemi, boje i tekstil nisu mogli da se nabave kod nas, već su umetnici zavisili od uvoza, praćenog nestabilnim i neuređenim tržišnim politikama. Mogućnosti slobode rada i izbora su bile skućene, kao i mesta promocije i prezentacije. „Kako su devedesete godine prošlog veka bile prekretnica u našim životima, nametnula mi se potreba da svoje ideje iskažem skromnijim sredstvima, te sam pribegla upotrebi raznih vrsta tekstila (najčešće reciklažnih), prediva, perlica i dr.”⁴ Danas toga ima mnogo, tako da svašta može da se pomeša. Nikada nije dosta, kombinacije su beskrajne.”⁵

Upotreba kompjuterskih programa za dizajn Marineli je otvorila raznovrsne perspektive kombinovanja i kreacije. Takođe, pretraživanje interneta o tehnološkim proce-

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

⁴ Koželj, Marinela. (2024). „50 lakih komada”. Novi Sad: MLS. <https://malilikovnisalon.art.blog/2024/03/08/marinela-kozelj-50-lakih-komada/>

⁵ *Ibid.*, Nikolić, Branislav. (2024).

sima i primerima tekstilnih praksi u svetu proširile su opseg i mogućnosti realizacije. Senzibilnost za savremene društvene pojave i odnose, spremnost za usvajanje novih znanja i praksi, prožeta neposrednom komunikacijom i novim poznanstvima, karakteristična je za znatiželjni i pronicljivi duh autorke. Iako se stvaralaštvo Marinele Koželj dugo odvijalo u skromnim uslovima rada uglavnom skrivenim za širu javnost, izložba u Novom Sadu pružila je priliku za upoznavanje sa gotovo nevidljivom i skrajnutom umetničkom praksom ove značajne autorke.